

H

- de Hæreticis et Manichæis. pag. 35. lib. 1. tit. 5.
 de Heredibus instituendis. 392. * 6. 24.
 — Tutor. vel Curat. 348. * 5. 59.
 de Hereditariis actionibus. 222. * 4. 16.
 de Hereditate vel act. vend. 289. * 4. 39.
 de Hereditatibus Decurionum. 452. * 6. 62.
 de His, quæ ex publica collat. 675. * 10. 75.
 — pænæ nomine. 419. * 6. 41.
 — sub modo legata. 428. * 6. 45.
 — vi metusve causa. 139. * 2. 20.
 de His, qui accusare non possunt. 381. * 9. 1.
 — ad Eccles. confug. 68. * 1. 12.
 — ad statuas confug. 90. * 1. 28.
 — a non domino man. 462. * 7. 10.
 — ante apertas tab. 435. * 6. 52.
 — a Principe vacat. 661. * 10. 44.
 de His, quibus ut indign. hered. 410. * 6. 55.
 de His qui ex officio. 690. * 11. 58.
 — ex publicis rationibus. 631. * 10. 6.
 — in Ecclesiis man. 70. * 1. 15.
 — in exilium dati. 668. * 10. 59.
 — in priorum credit. 539. * 8. 19.
 — latrones vel alii crim. 618. * 9. 59.
 — non impletis stipendiis. 666. * 10. 83.
 — numero liberorum. 664. * 10. 51.
 — parentes vel liber. 601. * 9. 17.
 — per metum judic. 514. * 7. 67.
 — potentiorum. 138. * 2. 15.
 — se deferunt. 635. * 10. 15.
 — sibi adscribunt. 607. * 9. 25.
 — sponte publ. mun. 660. * 10. 45.
 — veniam ætatis imp. 186. * 2. 45.
 de Honoratorum vehiculis. 684. * 11. 19.

LIBER QUARTUS

TIT. I.

DE REBUS CREDITIS¹, ET JUREJURANDO².

1. Imp. ANTONINUS A. Herculiano.

Causa jurejurando ex consensu utriusque partis, vel adversario inferente, delato et præstito, vel remisso decisa: nec perjurii prætextu retractari potest: nisi specialiter³ hoc lege excipiatur. — P. P. 15 kal. Jul. ANTONINO A. 4 et BALBINO CONSS. 214.

2. Imp. ALEXANDER A. Felici.

Jurisjurandi contempta religio⁴ Deum ultorem habet. Periculum autem corporis, vel majestatis crimen secundum constituta divorum parentum meorum, etsi, *per principis⁵ venerationem* quodam calore fuerit pejeratum, inferri non placet. — P. P. 6 kal. april. MAXIMO 2 et AELIANO CONSS. 224.

3. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. et CC. Severæ.

In bonæ⁶ fidei contractibus, necnon [etiam] in ceteris causis, inopia probationum, per judicem⁷ jurejurando causa cognita res decidi oportet. — P. P. kal. sept. MAXIMO 2 et AQUILINO CONSS. 286.

4. Idem, AA. et CC. Maximæ.

Si ad excludendam tutelæ actionem pupillus⁸ jusjurandum tutori detulerit, postea eandem litem exercere non prohibetur. — P. P. kal. Jul. ipsis 4 et 3 AA. CONSS. 290.

5. Idem, AA. et CC. Juliano.

Cum etiam a pupillorum tutoribus⁹, velut ab ipsis pupillis relicta fideicommissa videantur, super fideicommissis præses provinciae cognoscet: et, si id tibi relictum esse constiterit, reddi tibi efficit. Idem, si inficitur, ad jusjurandum (ut desideras) tutorem adiget. — P. P. 4 kalend. dec. ipsis 4 et 3 AA. CONSS. 290.

6. Idem, AA. et CC. Bessio.

Cum proponas partibus placuisse, jurisjurandi religione, generis et ingenuitatis quæstionem decidi¹⁰: præses provinciae juxta decretum arbitri ad voluntatis vestrae placitum amittæ tuæ filiis consulat. — P. P. 5 id. febr. TIBERIANO et DIONE CONSS. 291.

7. Idem, AA. et CC. Eutybianæ.

Nec filius¹¹, nec quisquam alius¹², nec litigando, nec paciscendo, sed neque jusjurandum citra voluntatem dominæ rei deferendo, præjudicium ei facere potest. Unde si citra mandatum tuum aliquid erga rem tuam filius tuus gessit, nec hoc ratum habuisti, nihil tibi oberit. — S. idib. novemb. AA. et CONSS. 295.

8. Idem, AA. et CC. Alexandro.

Actori delato, vel relato jurejurando, si juraverit, vel ei remissum¹³ sit sacramentum, ad similitudinem judicati in factum actio competit. — S. 12 kal. Maji, CC. CONSS. 294.

9. Idem, AA. et CC. Martiano.

Delata conditione jurisjurandi, reus (si non per actorem, quominus de calumnia juret¹⁴, steterit) per judicem solvere¹⁵, vel jurare, nisi referat¹⁶ jusjurandum, necesse habet. — S. 6 kalend. Maji, SIMMÆ, AA. CONSS. 299.

10. Idem, AA. et CC. Protopeni.

In actione¹⁷ etiam depositi, quæ super rebus quasi sine scriptis datis movetur, jusjurandum ad exemplum cæterorum bonæ¹⁸ fidei judiciorum deferri potest. — S. 5 kal. dec. CC. CONSS. 500.

11. Imp. JUSTINIANUS A. Demosth. P. P.

Si quis jusjurandum intulerit, et, necdum eo præstito, postea (utpote sibi allegationibus abundantibus) hoc revocaverit: sancimus nemini licere penitus iterum ad sacramentum recurrere, (satis enim absurdum est

TIT. I. — 1. Lib. 12. D. 1. — 2. Lib. 12. D. 2. § 4, Inst. de except. — 3. L. ult. infr. h. t. 1. 51, D. de jurjur.; L. ult. D. qui satisfare cog. — 4. Fide tamen L. ult. D. stellionatus. — 5. L. 13, in fin. D. de jurjur.; L. 41, supr. de transact. — 6. L. 5, D. de in lit. jur. — 7. L. 51, D. de jurjur. — 8. L. 17, § 1, D. d. t. — 9. L. 20, infr. de fideicom.; L. 69, § 2, D. de legat. 2. — 10. L. 2, in fin. supr. de pedan. judic. — 11. L. 4, infr. si alien. res pign. — 12.

redire¹⁹ ad hoc, cui renunciandum putavit, et cum desperavit aliam probationem, tunc denuo ad religionem convolare) et judices nullo modo [eos], audire ad tales iniquitates venientes. Si quis autem sacramentum intulerit, et [hoc] revocare maluerit, licere quidem [ei] hoc facere, et alias probationes, si voluerit, præstare: ita tamen, ut hujusmodi licentia usque ad litem tantummodo terminum ei præstetur. Post definitivam autem sententiam, quæ provocatione suspensa non sit, vel quæ, postquam fuit appellatum, corroborata fuerit: nullo modo revocare juramentum, et iterum ad probationem venire cuiquam concedimus: ne repetita lite, finis negotii alterius causæ fiat exordium. — Dat. 15 kal. oct. Chalcedone, Decio V. C. CONSS. 529.

12. Idem, A. Demostheni P. P.

Generaliter de omnibus juramentis, quæ in litibus offeruntur vel a iudice vel a partibus, definiendum est. Cum enim jam increbuit iudices in plenissima definitione²⁰ sacramentum imponere: evenit, ut provocatione lite suspensa, hi quidem, qui jusjurandum præstare jussi sunt, ab hac forte luce subtrahantur, probationes autem rerum cadant: cum²¹ multum discrepet juramentum hereditarium a principali sacramento. Necessitate itaque rerum coacti, et probationibus pinguius subvenientes ad hujusmodi venimus sanctionem. Omne igitur juramentum, sive a iudicibus, sive a partibus illatum, vel in principio litis, vel in medio, vel in ipsa definitiva sententia sub ipso iudice detur, non expectata vel ultima definitione, vel provocationis formidine²². — § 1. Sed juramento illato, cum hoc a partibus factum fuerit, et a iudice approbatum: vel ex auctoritate iudicis cuicumque parti illatum: si quidem is cui imponitur sacramentum, nihil ab hoc fuerit reluctatus, hoc præstetur, vel referatur: necessitate ei imponenda, cui iure refertur, relationis sacramentum subire: vel si hoc recusaverit, quasi illato sacramento præstito, causa vel capitulum decidatur, nullo loco provocationi relinquendo. Quis enim ferendus est ad appellationis veniens auxilium in his quæ ipse facienda procuravit. — § 2. Sin autem is, cui sacramentum est illatum, vel a parte, vel a iudice, hoc subire minime voluerit, licentiam quidem habeat sacramentum recusare²³: iudex autem, si hoc omnimodo præstandum existimaverit, sic causam dirimat, quasi volente eo sacramentum sit recusatum: et ita cætera sive capitula, sive totius negotii summa examinentur, et lis suo Marte percurrat, nullo ei obstaculo obviante. Ipse autem qui sacramentum sibi illatum dare recusaverit: vel hoc attestetur²⁴, vel, si forte non audeat, habeat sibi in ultima provocatione repositum auxilium, et si iudex appellationi præsidens, bene quidem illatum jusjurandum, non rite autem recusatum pronuntiaverit: res secundum quod iudicatum est, permanebit. Sin autem non rite quidem illatum, recte autem recusatum sacramentum pronuntiaverit: tunc ei licebit emendare sententiam iudicis, quæ quasi ex recusato sacramento processit, et nihil penitus nec præjudicii, nec injusti dispendii cuicumque incurrit: sed et causæ cursus ab initio usque ad novissimum terminum non impediatur, et lis æqua lance trutinabitur. — § 3. Sive autem illatum, uramentum præstitum fuerit, sive recusatum, ipsi parti, quæ hoc intulit, nullum provocationis remedium in hoc reservabitur: cum nimis crudele est, parti quæ hoc detulit, propter hoc ipsum, quod iudex ejus petitionem secutus est, superesse provocationem. — § 4. His de præsentibus personis statutis, nec absentes nos fugiunt, sed etiam eos huic legi subjugamus: et si persona præsens non inveniatur, cui sacramentum illatum est, lite forte per procuratorem ventilata, necesse est, vel ipsam principalem personam datis certis induci ad iudicem venire, ut ea quæ de sacramentis statuta sunt, impleat; vel (si iudex existimaverit) in provincia ubi degit, sub actorum testificatione juramentum ab ea vel dari, vel referri, vel recusari, hoc procedere: ut singulis casibus eventus jam definitus imponatur: licentia danda etiam parti alteri, vel per se, vel per procuratorem super hoc ipsum ordinatum, adesse his quæ de juramento aguntur: vel si neutrum facere maluerit, et ex una parte, sub fide tamen gestorum, juramentum præstari, vel referri, vel recusari: expensis propter hujusmodi causam præstandis, officio iudicis trutinandis, an ab utraque parte, an ab altera oporteat eas dependi: nullo tamen ex hoc litibus impedimento generando: sed, donec ea procedunt, aliis vel capitulis, vel litem membris a iudice examinandis: et postquam fuerint ei intimata gesta super juramento subsecuta, tunc iterum ad hoc capitulum iudice redeunte, et eo adimpleto ad cetera perveniente: omnibus aliis quæ de præsentibus sancita sunt, et in absentium parte observandis. — § 5. In omnibus autem casibus in quibus sacramenta præstantur, observationem judicalem permanere censemus secundum personarum qualitatem, sive sub ipso iudice præstari oportet juramentum,

L. 3, § 3, in fin. D. de jurjur. — 13. L. 1, supr. h. t. — 14. L. 34, § 4: L. 37, D. de jurjur. — 15. L. 1, § 4, § 6. — 16. L. 34, § 7. — 17. Adde L. 4, supr. ad exhib. — 18. L. 3, supr. h. t. — 19. Arg. L. 75, D. de reg. jur. — 20. L. 11, infr. de sentent. et interloc. — 21. 2, Feud. 58, § cum datur. — 22. Abog. L. 11, supr. h. t. — 23. Immo vide L. 9, supr. eod.; L. 58, D. de jurjur. — 24. L. 34, pr. D. d. t.

sive in domibus, sive sacris Scripturis tactis, sive in sacrosanctis oratoriis. — § 6. Similique modo in sua firmitate manere, quæ de calumniæ iurjurando, vel relato sacramento legibus cautæ sunt, vel a nobis, vel a retro divis principibus introducta: non enim, ut aliquid de rogetur antiquioribus legibus, hæc prolata sunt: sed ut, si quid deesse eis videatur, hoc repleatur. Recitata septies in novo consistorio palatii Justiniani. — Dat. 3 kal. nov. Decio V. C. Cons. 529.

15. *Idem*, A. Joan. PF. P.

Cum quis legatum, vel fideicommissum, utpote sibi relictum exigeret, et testamento forte non apparente pro eo sacramentum ei ab herede delatum esset, et is religionem suam præstasset, affirmans sibi legatum, vel fideicommissum derelictum esse, et ex huiusmodi testamento id, quod petebat, consecutus esset; postea autem manifestum esset factum, nihil ei penitus fuisse derelictum: apud antiquos quærebatur, utrum iurejurando standum esset, an restituere deberet, quod accepisset: vel, si re vera ei derelictum fuisset legatum, vel fideicommissum, an daremus licentiam heredi Falcidiam, si competat, ex hoc retinere. Nobis itaque melius visum est, repeti²⁵ ab eo legatum, vel fideicommissum, nullumque ex huiusmodi perjurio lucrum ei accedere: sed si verum fuerit inventum: quartæ detentionem introduci, si tamen locum habeat: ne cui ex delicto impium sibi lucrum [afferre] nostris legibus concedatur. — Dat. 15 kal. novemb. Constantinop. post consulatum LAMPADII et ORESTIS VV. CC. 532.

TIT. II.

SI CERTUM PETATUR¹.

1. Imp. SEVERUS et ANTONINUS AA. Modestino.

Neque æquam, neque usitam rem desideras; ut æs alienum patris tui non pro portionibus² hereditariis exsolvas tu et frater coheres tuus, sed pro æstimatione rerum prælegatarum: cum sit explorati juris, hereditaria onera ad scriptos heredes pro portionibus hereditariis, non pro modo emolumenti pertinere. Quod nec tu ipse ignorare videris: cum creditoribus secundum formam [veteris] juris pro portione tua caveris. — Dat. kal. Jul. CHILONE et LABONE Cons. 208.

2. Imp. ANTONINUS A. Hermogeni.

Quamvis pecuniam tuam Asclepiades suo nomine crediderit: stipulando tamen, sibi³ ius obligationis quesivit: quam pecuniam ut possis petere, mandatis tibi ab eo actionibus consequeris. — P. P. 7 kal. Maji, MESSALA et SABINO Cons. 218.

3. Imp. GORDIANUS A. Sempronio.

Eos, qui officia administrant, neque per se⁴, neque per suppositas personas, tempore officii sui in provincia fœnus agitare posse, sæpe rescriptum est. — P. P. 8 kalend. septemb. GORDIANO A. et AVIOLA Cons. 240.

4. Imp. PHILIPPUS A. et PHILIPPUS Cæs. Maximo.

Si absentis pecuniam, nomine ejus fœnori dedisti, acreprobato nomine, mandatis actionibus experiris, præses provincie jurisdictionem suam præbebit. — § 1. *Idem* si cessare mandatum animadverterit, utilem tibi adversus debitorem eo actionem nomine competere non negabit. — Propos. 15 kal. Mart. PRÆSENTE et ALBINO Cons. 247.

5. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. et CC. Aristodemo et Proculo.

Si non singuli in solidum accepta mutua quantitate, vel stipulanti creditori sponte vos obligastis (licet uni numerata sit pecunia) vel intercessionis nomine hanc pro reo suscepistis obligationem: frustra veremini, ne ejus pecunie nomine vos convenire possit, quam alii mutuo dedit, si intra præstitutum⁵ tempus rei gestæ quæstionem detulistis. Ac multo magis inanem timorem geritis, si pecunia numerata, *oleum susceptum* instrumento sit collatum: cum, si reddendi stipulatio nulla subiecta est, et huius rei est habita solennis contestatio, in suo statu remanente eo, quod vere factum intercessit, ex olei accepti scriptura nihil deberi manifestum est. — S. 8 non. Maji, AA. Cons. 293.

6. *Idem*, AA. et CC. Nicandro.

Si ex pretio debite quantitatatis, facta novatione, per stipulationem usu-

²⁵ L. 1, sup. h. l.

TIT. II. — 1. Lib. 12, D. 1, prin. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. — 2. L. 26, supr. de pact. l. 6, supr. fam. ercisc. l. 2, inf. de hered. act. l. 1, inf. de except. l. 10, inf. de jure delib. l. 55, § 1, D. de hered. inst. l. 85, § 1, in fin. D. de verb. oblig. l. 2, in fin. D. de stipul. pign. — 3. L. 16, inf. de pignorib. — 4. L. 55, D. de reb. cred. l. 1, un. supr. de contract. judic. — 5. Vers. mulum, Inst. de liter. oblig. — 6. L. 11, § 1, D. de reb. cred. l. 17, pr. D. de pact. — 7. L. 3, inf. de usuris. — 8. L. 2, supr. h. l. — 9. *Adde* L. 11, D.

ras licitas ab eo contra quem supplicas, stipulatus es: falsa mutuo datæ quantitatatis demonstratio præmissa⁶, cum obligationis substantia non defecerit, quominus usque ad modum placitum usuræ possint exigi, nihil nocet. Si vero, citra⁷ vinculum stipulationis tantum mutuum pecuniam datam conscriptum est, et ejus præstari fœnus convenit: simulatis pro infectis habitis, huiusmodi placitum nihil de præcedenti mutavit obligatione. — S. 15 kal. decemb. AA. Cons. 293.

7. *Idem*, AA. et CC. Pactumeio.

Non unde⁸ originem pecunia, quæ mutuo datur, habeat; sed qui contraxit, si ut propriam numeravit; in huiusmodi obligationibus requiritur. — S. 8 non. octob. SIRMII, AA. Cons. 293.

8. *Idem*, AA. et CC. Proculo.

Si pro mutua pecunia⁹ quam a creditore posebas, argentum, vel jumenta, vel alias species utriusque consensu æstimas accepisti, dato auro pignori, licet ultra usuram centesimam usuras stipulanti spondidisti: tamen sors¹⁰, quæ æstimationem placito partium definita est, et usurarum titulo legitima¹¹ [summa] tantum recte petitur. Nec quicquam tibi prodesse potest, quod minoris¹² esse pretii pignus quod dedisti, proponis, quominus huiusmodi quantitatatis solutioni pareas. — S. 17 kal. Januar. AA. Cons. 293.

9. *Idem*, AA. et CC. Alexandro.

Cum te in Gallia cum Syntropho certum auri pondus, itemque numeratam pecuniam mutuo dedisse, ut Romæ solveretur, precibus adseveras: aditus competens iudex si duos reos stipulandi, vel re pro solido tibi quesitam actionem, sive ab heredibus Syntropho procuratorem te factum animadverterit: totum debitum; alioqui, quod dedisti, solum restitui tibi jubebit. — S. 18 kal. Januar. AA. Cons. 293.

10. *Idem*, AA. et CC. Crispino.

Eo quod a multis proprii debiti singulorum obligationis uno tantum instrumento probatio continetur: exactio non interpellatur. Nam si pro pecunia quam mutuo dedisti, tibi vinum stipulanti, qui debuerant, sponderunt: negotii gesti penitentia contractum recte¹³ habitum non constituit irritum. — S. 2 non. febr. SIRMII, AA. Cons. 299.

11. *Idem*, AA. et CC. Maximiano.

Incendium¹⁴ ære alieno non¹⁵ exiit debitorem¹⁶. — S. 2 id. febr. SIRMII, AA. Cons. 229.

12. *Idem*, AA. et CC. Theophanio.

Si in rem communem cum Ione mutuum sumpsisti pecuniam, nec re, nec solennitate verborum vos obligastis in solidum: et si eam post integram solvistis: de restituenda tibi parte contra Ionem experiri, ut debitum poscens, iudice cognoscere potes. — S. 15 kal. sept. CC. Cons. 300.

13. *Idem*, AA. et CC. Frontoni.

Eum, qui mutuum sumpsit pecuniam, licet in re alienas, creditore non contemplatione domini rerum eam fœnori dante; principaliter obligatum, obnoxium remanere oportet. — S. 17 kal. novemb. *Nicomediae*, CC. Cons. 300.

14. *Idem*, AA. et CC. Hadriano.

Mutue pecunie quam aliis dedit creditor, citra solennitatem verborum subscribentem instrumento¹⁷ [te] non habet obligatum. *Sine die*, AA. Cons.

15. *Idem*, AA. et CC. Charidemo.

Non adversus te creditores, qui mutuum sumpsisti pecuniam, sed ejus¹⁸, cui hanc credideras heredes experiri, contra juris formam evidenter postulas. — S. 8 kal. decemb. CC. Cons.

16. Imp. HONOR. et THEOD. AA. Theodoro P. P.

Quisquis iudici fœnecrem pecuniam mutuaverit¹⁹, si in provincia fuerit versatus, quasi emptor legum atque provincie, vel si quis collectarius honoris pretium dederit ambienti: exilii pena una cum ipso iudice plectetur. — Dat. 17 kal. novemb. BASSO et PHILIPPO Cons. 408.

17. Imp. JUSTINIANUS A. Mennæ P. P.

Super chirographariis instrumentis hæc pro communi utilitate sancienda duximus: ut, si quis pecuniam credere supra quinquaginta libras²⁰ auri voluerit, vel super reddito debito securitatem accipere, cum amplius sit

de reb. cred. — 10. L. 20, D. 1, § 1, vers. si quis autem inf. de usur. — 11. L. 29, D. d. t. — 12. *Confer*. Edict. Just. 9, c. 4; L. 3, inf. de distract. pign. l. 28, D. de reb. cred. — 13. L. 17, inf. de solut. — 14. *Adde* L. ult. inf. de condit. insert. — 15. § 2, vers. et si quidem. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. l. 1, § 4, D. de oblig. et act. — 16. *Excep.* L. 5, D. de nant. fœnu. — 17. L. 11, inf. de oblig. et act. l. 15, inf. de admin. tut. l. 6, inf. de fidejuss. — 18. *Adde* L. 13, inf. de oblig. l. 49, D. de condit. indeb. — 19. Supr. de contract. judic. l. 5, supr. h. l. — 20. N. 75, c. 8.

memorata quantitate; sciat non aliter debere chirographum a debitore, vel creditore percipere, quam si testimonium trium²¹ testium probatæ opinionis per eorum subscriptiones [idem] chirographum capiat. Nam si contra huiusmodi observationem chirographum super pecuniis memoratam auri quantitatem excedentibus proferatur: minime hoc admitti a iudicantibus oportet. Quod et in futuris creditis, vel debitorum solutionibus locum habere oportet. — Dat. 10 kal. Junii, Constantinop. DN. JUSTINIANO A. 2 Cons. 528.

In AUTHENT. de instrument. caus. et fide, § oportet vero, col. 6, tit. 2, al. 3, seu Novell. 73, cap. 8.

Sed novo jure quinque testes adhibendi sunt, si fiat ab imperito literarum contractus in scriptis, et in civitate, et excedat libram auri: nam si quis facere quemlibet contractum ex non scripto voluerit: manifestum est, quia aut per testes, aut per iurjurandum fidem percipiet, actore quidem testes deducente, pulsato autem jurante, aut referente, sicut iudex disposuerit. In agris autem, quæ hactenus valuerunt apud eos, et nunc sint firma.

TIT. III.

DE SUFFRAGIO¹.

1. Imp. THEOD. ARCAD. et HONOR. AAA. Rufino P. P.

Si qui desideria sua explicare cupientes, ferri sibi a quoquam suffragium postulaverint, et ob referendam vicem se sponsione constrinxerint: promissa restituant; cum ea, quæ optaverint, consequantur: si artibus moras nectant, ad solutionem debiti coartandi sunt. — § 1. Et si quid eo nomine in auro, vel argento, vel ceteris [rebus] mobilibus datum fuerit: traditio² sola sufficiet, et contractus habebit perpetuam firmitatem: quoniam collatio rei mobilis inita, integra fide ac ratione cumulat. — § 2. Quod si prædia rustica, vel urbana placitum continebit: scriptura, quæ ea in alium transferat, emittatur: sequatur [et] traditio corporalis, et rem fuisse completam gesta testentur: aliter enim ad novum dominum transire non possunt, neque de veteri jure discedere. — § 3. Quod si quis, dum solo commonitorio suffragio nititur, bona duxerit occupanda: reus temeritatis ac violentiæ retinebitur, ac in statum pristinum possessio reducetur, eo a petitione excluso, qui non dubitavit invadere, quod petere debuisset. — Dat. 5 non. Mart. ARCADIO 3 et HONORIO 2 AA. Cons. 394.

TIT. IV.

DE PROHIBITA SEQUESTRATIONE¹ PECUNIE.

1. Imp. HONOR. et THEOD. AA. Joanni P. P.

Quotiens ex quolibet contractu pecunia postulat, sequestrationis necessitas conquescat. Oportet enim debitorem primo convinci, et sic deinde ad solutionem pulsari: quam rem non tantum juris ratio, sed et ipsa æquitas persuadet, ut probationes secum² afferat, debitoremque convincat pecuniam petiturus. — Dat. 6 id. Julii, *Ravennæ*, HONORIO 15 et THEODOSIO 10 AA. Cons. 422.

TIT. V.

DE CONDICTIONE INDEBITI¹.

1. Imp. ANTON. A. Mutiano.

Pecunie indebitæ per errorem, non ex causa iudicati solutæ, esse repetitionem² jure conditionis, non ambigitur. Si quid igitur probare poteris patrem tuum, cui heres extitisti, amplius debito creditori suo persolvisse, repetere potes. Usuras autem ejus summæ præstari tibi frustra desideras: actione enim conditionis ea sola quantitas repetitur, quæ indebita soluta est. — P. P. tertio kal. August. ANTONINO A. 4 et BALBINO Cons. 214.

2. *Idem*, A. Secundinæ.

Si citra ullam transactionem³ pecuniam indebitam alieno creditori

21. L. 11, inf. qui potiores d. N. 75, c. 2, c. 8; N. 90, c. 2.

TIT. III. — 1. N. 8; *adde* N. 161, c. 2. — 2. L. 20, supr. de pact.

TIT. IV. — 1. *Excep.* L. 5, inf. quor. appell. l. 7, in fin. D. qui satisd. cog. vide L. 110, D. de V. S. — 2. L. 4, supr. de edendo.

TIT. V. — 1. Lib. 12, D. 6. — 2. L. 29, § 5, D. mandati. — 3. L. 65, § 1, D. h. l. l. 6, supr. de juris et facti ignor. l. 1, supr. de pact. l. 19, L. 25, supr. de transact. l. 78, D.

promittere delegata es, adversus eam, quæ te delegavit, conditionem habere potes. — P. P. 14 kal. Januar. ANTONINO A. 4 et BALBINO Cons. 214.

3. Imp. DIOCLET. et MAXIMIAN. AA. et CC. Pamphilo.

Cum et soluta indebita quantitas ab ignorante repeti possit: multo facilius quantitatatis indebitæ interpositæ scripturæ⁴ conditio competit, vel doli exceptio agenti opponitur. — S. 3 non. april. *Byzantii*, CC. Cons. 295.

4. *Idem*, AA. et CC. Heraclio.

Ea, quæ per inficionem in lite crescunt, ab ignorante etiam indebita soluta repeti non posse, certissimi juris est. Sed et si⁵ cautio indebitæ pecunie ex eadem causa interponatur: conditioni locum non esse constat. — S. 3 id. april. *Byzantii*, AA. Cons. 293.

5. *Idem*, AA. et CC. Heraclio.

Si a patre emancipatus ei non intra tempora præstituta jure honorario successisti, quidquid indebitum postea per errorem (utpote patris⁶ successor) dedisti, ejus conditionem tibi competere, non est incerti juris. — S. 14 kal. Maji, AA. Cons. 293.

6. *Idem*, AA. et CC. Mnaseæ.

Si per ignorantiam facti non debitam quantitatem pro alio⁷ solvisti; et hoc, adito rectore provincie fuerit probatum, hanc ei, cujus nomine soluta est, restitui eo agente providebit. — S. 6 id. August. AA. Cons. 293.

7. *Idem*, AA. et CC. Dionysie.

Fideicommissum vel legatum indebitum per errorem⁸ facti solum, repeti posse, explorari juris est. — S. 3 id. septemb. AA. Cons. 293.

8. *Idem*, AA. et CC. Zyparo.

Creditoris falso⁹ procuratori solventi, adversus eum indebiti repetitio, non obligationis liberatio competit. — S. petit. 15 kal. novemb. AA. Cons. 293.

9. *Idem*, AA. et CC. Gratianæ.

Indebitum solum sciens¹⁰, non [recte] repetit. — § 1. Citra mandatum autem ab alio re distracta: dominus evicta re, vel ob præcedens vitium satis emptori faciens, non indebitum prætereundum [potest] sed per huiusmodi factum ratum contractum habuisse probans, a se debitum ostendit esse solum. — S. 4 non. decemb. *Nicomediæ*, CC. Cons. 293.

10. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

Si quis servum certi nominis, aut quandam solidorum quantitatem, vel aliam rem promiserit; et cum licentia [ei] fuerat unum ex his solvendo liberari, utrumque per ignorantiam dependerit: dubitatur, cujus rei daretur a legibus ei repetitio, utrumne servi, an pecunie: et utrum stipulator, an promissor habeat huius rei facultatem? Et Ulpianus¹¹, quidem electionem ei præstat, qui utrumque accepit, ut hoc reddat, quod sibi placuerit, et tam Marcellum, quam Celsum sibi consonantes refert. Papinianus autem ipsi, qui utrumque persolvit, electionem donat: qui et antequam dependat: ipsam habet electionem, quod velit præstare, et huius sententiæ sublimissimum testem adducit Salvium Julianum¹² summæ auctoritatis hominem, et prætorii edicti [perpetui] ordinatorem. Nobis hæc decidentibus, Juliani et Papiniani sententia placet, ut ipse [habeat] electionem recipiendi, qui et dandi habuit. — Dat. kal. August. Constantinop. LAMPADII et ORESTIS VV. CC. Cons. 530.

11. *Idem*, A. Juliano P. P.

Pro dubietate eorum, qui mente titubante indebitam solverint pecuniam, certamen legumlatoribus incidit; id ne, quod accipiti animo persolverint, possint repetere, an non. Quod nos decidentes, sancimus, omnibus, qui incerto¹³ animo indebitam dederint pecuniam, vel aliam quandam speciem persolverint, repetitionem non denegari, et præsumptionem transactionis non contra eos induci: nisi hoc specialiter ab altera parte approbetur. — Dat. kal. octob. Constantinop. LAMPADII et ORESTIS VV. CC. Cons. 530.

ad SC. Trebell. — 4. L. 4, in fin. inf. h. l. — 5. 2 ult. Inst. de oblig. que quasi ex contract. — 6. L. 65, in fin. D. h. l. — 7. L. 46, D. cod. — 8. L. 10, supr. de jur. et facti ignor. l. 9, inf. ad leg. Fale. l. 9, § 5, D. de juris et facti ignor. — 9. *Confer*. L. 14, D. de condit. caus. dat. — 10. L. ult. inf. l. 1, L. 50, D. h. l. l. 21, § 1, D. de inoff. testam. l. 53, D. de reg. jur. arg. L. 29, pr. D. de donat. *adde* tamen L. 2, D. h. l. — 11. L. 26, § 13, D. cod. — 12. L. 52, in fin. D. cod. — 13. L. 29, pr. D. de donat.

TIT. VI.

DE CONDICTIONE¹ OB CAUSAM DATORUM.

1. Imp. ANTONINUS A. Callisthenidi.

Pecuniam, quam te ob dotem accepisse pacto interposito (ut fieri, quum jure matrimonium contrahitur, adsolet) proponis, impediendo quocumque modo juris auctoritate matrimonium constare, nullam de dote actionem habes²; et propterea pecuniam, quam eo nomine recepisti, jure conditionis restituere³ debes: et pactum, quod ita interpositum est, perinde ac si interpositum non esset, haberi oportet. — P. P. 6 kal. August. LETO 2 et CEREALE CONSS. 216.

2. Imp. ALEXANDER A. Asclepiadi.

Si (ut proponis) pater tuus ea lege sorori tuæ prædia, cæteraque, quorum meministi, donavit, ut creditoribus ipsa satisfaceret, ac, si placita observata non essent, donatio resolveretur, eaque contra fidem negotii gesti versata est, non est iniquum, actionem conditionis ad repetitionem rerum donatarum tibi, qui patri successisti, decerni. — P. P. 14 kal. decem. ALEXINO et MAXIMO CONSS. 228.

3. Imp. VALERIAN. et GALLIEN. AA. Aurelio et Alexandræ.

Ea lege in vos collata donatio, ut neutri alienandæ⁴ suæ portionis facultas ulla competere, id efficit, ne alteruter vestrum dominium prorsus alienet: vel ut donatori, vel ejus heredi conditio, si non fuerit conditio servata, quærat. — P. P. kal. april. VALERIANO 4 et GALLIENO 5 AA. CONSS. 258.

4. Idem, AA. et VALERIANUS C. Æmilie.

Si cum exiguum pecuniam revera susciperes, longe majorem⁵ te accepisse cavisti, eo quod tibi patrocinium⁶ adversarius reprobaret: cum dicas fidem promissi non secutam: ut libereris obligatione ejus, quod non acceptum propter speratum patrocinium spondidisti, per conditionem consequeris. — P. P. 5 kal. Maji, ÆMILIANO et BASSO CONSS. 260.

5. Imp. DIOCLET. et MAXIMIANUS AA. et CC. Martiali.

Si militem ad negotium [tuum] procuratorem fecisti, cum hoc legibus⁷ interdictum sit, ac propter hoc pecuniam ei numerasti, quicquid ob causam datum est, causa non secuta restitui tibi competens iudex curæ habebit. — P. P. 10 kal. octob. ipsis 4 et 5 CONSS. 290.

6. Idem, AA. Cyroni et Plotioni.

Cum ancillam patrem vestrum ei, contra quem supplicatis, dedidisse proponatis: interest multum, utrumne donandi animo dederit, an ob manumittendam filiam, quam ancillam existimabat: cum perfecta quidem donatio revocari non⁸ possit, causa vero donandi non secuta, repetitio competat. — S. 2 idus Maji, AA. CONSS. 293.

7. Idem, AA. et CC. Gerontio.

Si repetendi⁹, quod donabas uxori ejus, quem ad proficiscendum tecum hujusmodi liberalitate provocare proposueras, nullam¹⁰ addidisti conditionem, remanet integra donatio: cum levitati¹¹ perfectam donationem revocare cupientium jure occurratur. — S. 7 kal. sept. AA. CONSS. 293.

8. Idem, AA. et CC. Flaviano.

Dictam legem donationi, si non impossibilem contineat causam, ab eo, qui hanc suscepit, non impletam, conditioni facere locum, juris dictat disciplina. Quapropter si titulo liberalitatis res tuas in sponsam conferendo, certam dixisti legem; nec huic illa, cum posset paruit¹², successores ipsius de repetendis, quæ dederas, si hoc tibi placuerit, convenire non prohiberis. — S. 3 id. febr. AA. CONSS. 295.

9. Idem, AA. et CC. Bibulo.

Si liber constitutus, ut filie tuæ manumittantur, aliquid dedisti, causa non secuta, de hoc [tibi] restituendo conditio competit: nam si quid servus de peculio domino dederit, contra eum [quidem] nullam actionem habere potest: sed dominum, qui semel accipere pecuniam pro libertate passus est, aditus provincie rector hortabitur¹³, salva reverentia, favore scilicet libertatis, placito suo stare. — S. 3 id. febr. SIRMII, AA. CONSS. 299.

TIT. VI. — 1. Lib. 12, D. 4. — 2. L. 6, D. h. t. fac. § 12, Inst. de nupt. — 3. Immo vide L. 4, infr. de incest. et inuili. nupt. — 4. L. ult. infr. de reb. alien. non alien. immo vide L. 61, D. de pact. — 5. L. 5, D. de condit. sine caus. — 6. L. 3, supr. de postul. L. 1, § 10, supr. de extraord. cognit. — 7. L. 13, supr. L. 8, § 2, D. de procur. — 8. L. 7, in fin. infr. h. t. — 9. L. 12, infr. de donat. ante nupt. — 10. L. 25, supr. de transact. L. 50, D. de condit. indeb. — 11. L. 6, supr. h. t. — 12. L. pen. L. ult. infr. eod. L. 9, L. 22, infr. de donat. — 13. L. 8, infr. de lib. caus. — 14. L. 8, supr. L. ult. infr. h. t. L. 5, D. de condit. causa data. — 15. L. 4, supr. h. t. — 16. L. 8, supr. eod.

TIT. VII. — 1. Lib. 12, D. 5. — 2. L. 26, L. 27, D. de verb. oblig. — 3. L. 5, infr. L. 5, L.

10. Idem, AA. et CC. Cononiano.

Pecuniam a te datam; si hæc causa, pro qua data est, non culpa accipientis, sed fortuito¹⁴ casu non est secuta, minime repeti posse certum est. — S. 3 non. dec. NICOMEDIE, CC. CONSS. 300.

11. Idem, AA. et CC. Stratonicæ.

Advocationis causa¹⁵ datam pecuniam, si per eos, qui acceperant quo minus susceptam fidem impleant¹⁶ stetisse probetur, restituendam esse convenit. — S. 17 kal. Jan. CC. CONSS. 300.

TIT. VII.

DE CONDICTIONE OB TURPEM CAUSAM¹.

1. Imp. ANTONINUS A. Ingenuo.

Si ex cautione tua conveniri cõperis: nullam pecuniam te accepisse, sed ob turpem² causam, et quam fieri prohibitum est, interpositam [cautionem] ei, qui super ea re cogniturus est, probandum est; et eo impleto absolutio sequetur. Sine die et consule.

2. Idem, A. Longino.

Cum te propter turpem causam, contra disciplinam temporum meorum, domum adversaria dedidisse profitearis, frustra eam tibi restitui desideras: cum in pari³ causa possessoris conditio melior habeatur. — P. P. 15 kal. dec. LETO 2 et CEREALE CONSS. 216.

3. Imp. DIOCLETIANUS et MAXIMIANUS AA. Dizonti militi.

Quod evitandi tyrocinii⁴ causa dedidisse te, apud competentem iudicem, ei, de quo quereris, indubia probationis luce constiterit, instantia ejus recipies⁵. Qui memor censuræ publicæ, post restitutionem pecuniæ, etiam concussionis crimen inultum esse non patietur. — P. P. 5 kal. August. ipsis 4 et 5 AA. CONSS. 290.

4. Idem, AA. et CC. Rufino.

Quoties⁶ accipientis, non etiam dantis turpis invenitur causa: licet hæc secuta fuerit, datum condici tantum, non etiam usuræ peti possunt. — S. 7 id. Jan. SIRMII, AA. CONSS. 293.

5. Idem, AA. et CC. Bichoporo.

Mercalem te habuisse uxorem proponis: unde intelligis, et confessionem lenocinii preces tuas continere, et cautæ⁷ quantitatis ob turpem causam exactioni locum non esse. Quamvis enim utriusque⁸ turpitudinis versatur, ac solute quantitatis cessat repetitio, tamen ex hujusmodi stipulatione⁹ contra bonos mores interposita denegandas esse actiones juris auctoritate demonstratur. — S. 6 id. Maji, CC. CONSS. 294.

6. Idem, AA. et CC. Eutychiæ.

Ob restituenda [ea] quæ¹⁰ subtraxerat, accipientem pecuniam, cum ejus¹¹ tantum interveniat turpitudinem, conditione conventum hanc restituere debere convenit. — Dat. 15 kal. Jun. CC. CONSS. 294.

7. Idem, AA. et CC. Zenoni.

Eum qui ad restituenda¹², quæ abegerat, pecora, pecuniam accepit: tam hanc, quam ea, quæ per hoc commissum tenuit, restituere debere convenit: licet mortua¹³, vel alio fortuito casu periisse dicantur: cum hoc casu in rem¹⁴ mora fiat. — Dat. 5 kalend. dec. NICOMEDIE, AA. CONSS. 299.

TIT. VIII.

DE CONDICTIONE FURTIVA¹.

1. Imp. DIOCLET. et MAXIMIAN. AA. et CC. Hermogeni.

Preses provincie sciens furti quidem actione singulos² quosque in solidum teneri, conditionis vero numerorum furtim subtractorum electionem esse; ac tum demum, si ab uno satisfactum fuerit, ceteros liberari, jure proferre sententiam curabit. — Dat. kal. Maji, CC. CONSS. 294.

4, § 5: L. 8, D. h. t. L. ult. D. de condit. sine caus. L. 5, § 1, D. de calum. L. 128, pr. D. de R. J. — 4. L. 12, § 1, D. de pollic. — 5. Arg. L. 4, infr. h. t. — 6. L. 3, supr. L. 6, L. 7, infr. L. 1, in fin. L. 2, D. eod. — 7. L. 1, supr. eod. L. 26, L. 27, D. de verb. oblig. — 8. L. 2, supr. h. t. — 9. § 24, Inst. de inuili. stip. — 10. Adde L. ult. infr. h. t. — 11. L. 4, supr. eod. — 12. d. L. 4; L. 6, supr. eod. — 13. L. 1, supr. de his que vi met. caus. L. 2, infr. tit. prox. L. 9, infr. de furt. L. 8, D. de condit. furt. L. 1, § 34; L. 19, D. de vi et vi arm. L. 46, D. de furt. — 14. L. 8, § 1, L. ult. D. de condit. furt. — 15. L. 1, § 1, D. de furt. L. 13, D. 1. — 2. L. 2, in fin. D. si quis qui testam. liber.

2. Idem, AA. et CC. Aristæneto.

Ante oblationem interemptæ³ rei furtivæ damnum ad furem pertinere, certissimi juris est. — Dat. kal. Maji, CC. CONSS. 294.

TIT. IX.

DE CONDICTIONE EX LEGE¹ ET SINE CAUSA²,
VEL INJUSTA CAUSA³.

1. Imp. DIOCLET. et MAXIMIAN. AA. Ulpio.

Licet ante tempus debita exigi non possint, tamen si te ex primipilo debitorem constitutum fisci, ac patrimonium tuum exhaustum præses provincie comperit, ut ad solutionis securitatem solum fenestris pecuniæ subsidium superesse videatur: commonebit debitorem⁴ tuum, si saltem ipse sit solvendo, ut ante definitum tempus debita representet: ut fisco, cujus ob necessitates publicas causam potius esse oportet, debita pecunia exsolvatur. — S. 13 kal. Aug. SIRMII, CC. CONSS. 294.

2. Idem, Augusti et CC. Sculatio.

Dissolutæ⁵ quantitatis retentum instrumentum, inefficax penes creditorem remanere, et ideo per conditionem reddi oportere, non est ambigui juris. — S. 3 non. april. CC. CONSS. 300.

3. Idem, AA. et CC. Galatiz.

Mala fide possidens, de proprietate victus, [de⁶] extantibus fructibus [rei] vindicatione, [de] consumptis vero conditione conventus, eorum restitutioni parere compellitur. — Dat. id. febr. CC. CONSS. 302.

4. Idem, AA. et CC. Alexandro.

Si non est numeratum, quod velut accepturum te sumpsisse mutuo scripsisti: et necdum transiisse tempus statutum, vel intra hunc diem habitam contestationem monstrando, reddi⁷ tibi cautionem præsidali notione postulare potes. — Dat. 17 kal. Jan. CC. CONSS. 302.

TIT. X.

DE OBLIGATIONIBUS¹, ET ACTIONIBUS².

1. Imp. GORDIANUS A. Valeriz.

Data certæ pecuniæ quantitate ei cujus meministi, in vicem debiti actionem³ tibi adversus debitorem, pro quo solvisti, dicis esse mandatam: et antequam eo nomine litem⁴ contestareris, sine⁵ herede creditorem fati munus implere proponis: quæ si ita sunt, utilis actio tibi competit. — P. P. 5 kal. Maji, ATTICO et PRÆTEXTATO CONSS. 245.

2. Imp. VALER. et GALLIEN. AA. Celso.

Nominibus⁶ in dotem datis, quamvis nec delegatio præcesserit, nec litis contestatio subsequuta sit: utilem⁷ tamen marito actionem ad similitudinem ejus⁸, qui nomen emerit, dari oportere, sæpe rescriptum est. — P. P. 14 kal. febr. SECULARI et DONATO CONSS. 261.

3. Imp. DIOCLET. et MAXIM. AA. et CC. Rusticiano.

Ob causam⁹ proprii debiti locatoris conveniri¹⁰ colonos pensionibus ex placito satisfaciendes, perquam injuriosum est. — P. P. prid. kalend. Jan. TYBERIADE, MAXIMO 2 et AQUILINO CONSS. 286.

4. Idem, AA. et CC. Licinio.

Bonam¹¹ fidem in contractibus¹² considerari æquum est. — 3 non. octob. AA. CONSS. 287.

5. Idem, AA. et CC. Camerino et Martiano.

Sicut initio libera potestas unicuique est habendi, vel non habendi contractus; ita renunciare¹³ semel constitutæ obligationi, adversario non consentiente¹⁴, nemo¹⁵ potest. Quapropter intelligere debetis, voluntariæ obligationi semel vos nexos, ab hac, non consentiente altera parte, cujus

3. L. 6, L. 7, supr. tit. prox.
TIT. IX. — 1. Lib. 13, D. 2. — 2. Lib. 12, D. 7. — 3. Lib. 12, D. 8. — 4. Adde infr. quando fiscus vel priv. — 5. L. ult. supr. ad exhib. L. ult. infr. de solut. — 6. L. 22, supr. de rei vindic. L. 22, § 2, D. de pignori. vel. — 7. L. 7, infr. de non numer. pecun. — 8. L. 1, § 1, D. de pignori. vel. — 9. Lib. 3, Inst. 14. — 10. Lib. 4, Inst. 6. — 11. L. 9, supr. de procur. — 12. L. 25, supr. d. t. L. 35, infr. de donat. — 13. L. penult. in fin. infr. ad SC. Trebell. — 14. L. 41, § 3, D. de jure dot. L. 49, pr. D. solut. matr. — 15. L. 1, supr. h. t. L. ult. infr. quando fiscus vel priv. — 8. L. 19, D. h. t. — 9. Adde N. 52, c. 1. — 10. Confer. L. 41, infr. h. t. — 11. L. 53, D. de deposit. — 12. Adde L. 22, D. de donat. L. 16, D. de condit. et dem. monstr. — 13. L. 10, supr. si cert. pet. L. 13, D. de pact. vide infr. quando liceat ab empt. — 14. § 11, Inst. de manda. immo vide L. 1, § 46, D. de pos. L. 5, infr. de locat. — 15. L. 19, supr. de transact. L. 12, in fin. infr. de contrah. empt. L. 5, L. 7, infr. de rescind. vend.

precibus fecistis mentionem, minime posse discedere. — Dat. non. april. BYZANTI, AA. et CC. CONSS. 290.

6. Idem, AA. et CC. Mauricio.

Si in solum nomen debitoris sui debitor tibi dedit tuus, ac te in rem tuam procuratorem fecit: pignora quæ specialiter, vel generaliter habes obligata, persequere¹⁶. Quod si ab his¹⁷ quibus fuerant obligata, cum potiores erant, distracta probentur, emptoribus avocari non posse perspicis. — Dat. 9 kal. Jul. SIRMII, AA. CONSS. 295.

7. Idem, AA. et CC. Dionysio.

Si a creditore¹⁸ nomen comparasti, ea pignora quæ venditor nominis persequi posset, apud præsidem provincie vindica: nam si debitum ex ejus persona res [tibi] obligatas tenentes non transferant, jure communi pignora distrahere non prohiberis. Sane, si creditoribus in ordine pignorum antecedentibus venundantibus, qui possident, comparaverunt, vel longi temporis præscriptione muniti perhibentur: pignorum distrahendorum facultatem te non habere perspicis. — Subscript. 3 kal. Jan. SIRMII, AA. CONSS. 295.

8. Idem, AA. et CC. Crescentio.

Si quidem donationis causa ei, quem adfectione patris te dilexisse proponis, tuam accipere pecuniam permisisti, et hanc tuam liberalitatem [ille] remunerans te a procuratore suo aliam pecuniam sumere præcepit¹⁹, rebusque humanis ante perceptionem fuit exemptus²⁰: nec quod dederas, recuperare, cum perfectam²¹ habuit donationem; nec quod [tibi] dari mandavit, necdum tibi traditum petere potes a procuratore. Quod si mutuo dedisti, nec a delegato dari novandi causa stipulatus es, successores ejus solutioni parere compellantur. — Dat. 13 kal. febr. CC. CONSS. 294.

9. Idem, AA. et CC. Glyconi.

Negantes debitores, non oportet armata²² vi terri, sed petitorum quidem non²³ implente suam intentionem, vel exceptione submoto, absolvi: convictos autem condemnari, ac juris remediis ad solutionem urgeri convenit. — Dat. id. febr. CC. CONSS. 294.

10. Idem, AA. et CC. Rufino.

Adversus debitorem electis pignoribus [personalis] actio non tollitur: sed eo, quod de pretio servari potuit, in debitum computato, de residuo²⁴ manet integra. — Dat. 3 non. aprilis, CC. CONSS. 294.

11. Idem, AA. et CC. Paulæ.

Nimia credulitate circumventa es, cum quod colonis in rem suam mutuo dedisti, a domino prædii postulare te posse credidisti²⁵: nec ad eum obligandum actorem ipsius adjuvat te presentia²⁶. — Dat. 8 kal. Aug. CC. CONSS. 294.

12. Idem, AA. et CC. Jovino.

Ob res alienum servire liberos creditoribus, jura compelli non patiuntur. — Dat. 13 kal. nov. CC. CONSS. 294.

In AUTHENT. ut nulli jud. lice. habere loc. servat, § quia vero, coll. 9, tit. 47, al. 9, Novell. 134, cap. 7.

Imo a debito creditor cadit, tantundem dando, vel retento, vel ejus parentibus: ipso quoque creditore corporalibus poenis subdendo.

13. Idem, AA. et CC. Barsumio.

Eum, cui mutuum dedisti pecuniam, ad solutionem urgere competenti debes actione: nam adversus negotiatores²⁷, quos ex mercibus pecunias abstulisse tuo debitori proponis, nullam habes actionem. — Dat. 11 kal. april. CC. CONSS. 300.

14. Idem, AA. et CC. Hermodoro et Nicomacho.

Est in arbitrio²⁸ vestro, personali debitoris heredes actione, an eum, qui ab his distracta sibi tradita pignora tenet, in rem Serviana, si non longi²⁹ temporis præscriptione munitus sit, an utrosque conveniatis. — Dat. 5 kal. dec. NICOMEDIE, CC. CONSS. 300.

L. 35, § 5, infr. de donat. L. 1, § 1, D. de nupt. cap. L. 36, in fin. D. de judic. L. 17, § 2, D. de commodat. L. 22, in fin. D. de mandati. L. 9, pr. D. de curat. foris. — 16. L. 6, D. de hered. vel. act. vend. — 17. L. 7, infr. h. t. L. ult. infr. quando fiscus vel priv. L. 1, infr. si antiquior. credit. pign. vend. — 18. L. 6, supr. h. t. — 19. L. 2, § 6, D. de donat. — 20. L. 15, infr. L. 26, pr. D. de mandati. — 21. L. 6, L. 7, supr. de condit. ob caus. dat. — 22. L. 13, D. quod met. caus. L. 1, infr. unde vi. — 23. L. 4, supr. de edendo; L. 2, infr. de probationib. L. 9, infr. de except. — 24. L. 8, in fin. supr. si certum pet. L. 5, L. 6, L. 9, infr. L. 9, in fin. D. de distr. pign. L. 28, D. de reb. cred. — 25. Adde L. 3, supr. h. t. — 26. L. 14, supr. si cert. pet. — 27. Adde L. 15, supr. d. t. L. 8, infr. de positi. L. 49, D. de condit. indeb. — 28. L. 14, infr. de pignori. vide tamen L. 1, infr. de conven. fisci debiti. L. 47, D. de jure fisci. — 29. L. 7, ver. suæ. supr. h. t. immo vide L. 1, § 2, D. de pignori.